

Pravda jako téma

Prvním a hlavním tématem našich úvah (tj. myšlenkových pokusů, na to je třeba pamatovat) má být a bude „pravda“; měli bychom tedy tímto tématem začít a posléze své úvahy někde, kde to bude možno rozumně zdůvodnit, i nějak zakončit. Od dob starých Řeků (přesně od počátků geometrie a vůbec matematiky) si všichni, kdo zkoumali nějaký problém, uvědomovali, že jejich smysluplnost jejich postupu je na prvním místě podmíněna dostatečně přesným vymezením tématu, které má být prozkoumáno. O „pravdě“ se sice vědělo a hovořilo ještě před vynálezem pojmů a pojmovosti, ale narativita nezná způsob, jak by mohlo to, o čem se vypráví, náležitě vymežit. Proto by také nemělo valného smyslu shromažďovat nějaké jen narativní výpovědi o „pravdě“, už proto ne, že bychom nikdy nevěděli, zda v tom či onom případě použité slovo „pravda“ skutečně míří k „pravdě“, a pokud ne, jak od sebe různé významy toho slova odlišit. Zejména při překladu z jednoho jazyka do druhého bychom se musili ocitnout před neřešitelným úkolem srovnání dvou z různých jazyků pocházejících termínů a jejich významových shod a odlišností. To je možné jen tam, kde můžeme předpokládat, že někde za těmito slovy a jejich soubory konotací je něco, k čemu oba jazykově třeba zcela cizí termíny shodně směřují. V mnoha jiných případech máme situaci usnadněnu tím, že můžeme přímo ukázat třeba na kámen, na strom nebo na zvíře, abychom si mohli ověřit, že příslušná pojmenování v různých jazycích jsou přinejmenším z velké části ekvivalentní. V případě „pravdy“ však takovým způsobem na „skutečnou pravdu“ ukázat nemůžeme, protože to není předmětné jsoucno, které bychom si svým míněním a pojmenováním mohli prostě postavit před sebe a jaksi zpřítomnit. (Není to však potud žádná naprostá výjimka; takových pojmenování je v rámci narativity mnoho.) Opravdovou zvláštností je však ta okolnost, že každý pokus o bližší vymezení, co to je pravda, nutně spadá pod kritérium pravdy samé; v jiných případech, např. když jde o spravedlnost nebo lásku apod., tomu tak není, nýbrž kritériem je i v takových případech vždy zase „pravda“. Je dost zajímavé, že Platón se rozhodl pro „dobro“ jako nejvyšší ideu, nadřazenou všem ostatním ideám. Možná, že to je dokladem toho, že ALÉTHEIA byla chápána a míněna jinak, než jak my dodnes pod hebrejským a křesťanským vlivem chápeme „pravdu“. Vždyť to přece nakonec musí být „pravda“, která rozhoduje o tom, zda je nějaké pojetí pravdivé či není – a tedy i zda idea „dobra“ je opravdu nejvyšší mezi všemi ideami.

(Písek, 050203-1.)